

Метеоритът от Белозградчик

Борислав Тошев

Статии и научни съобщения за метеоритите, паднали на територията на днешна България, са се появявали и преди на страниците на списание „Природа“ – Николов през 1962 г., Димов през 1966 г., Буреш през същата година и неотдавна (2012 г.) – моята статия за Белозградчишкия метеорит.

Сега отново се връщам към тази тема – читателите на „Природа“ са първите, които имат възможност да видят фотографии на образци от метеорита от Белозградчик, пазени в метеоритните колекции на Унгарския музей по естествена история в Будапеща и в Музея по естествена история в Лондон.

„[И]мам честта да представя на Академията парче от метеорит, паднал на 20 май 1874 г. в Турция, в село Върба до Видин [Belgradjek; Belgrade Djik: Белозградчик]. Парчето ми беше изпратено от Негово Превъзходителство Сафвет паша, министър на образованието.

Както обикновено, падането е било съпроводено от силен шум. Тялото, чието тегло е само 3,600 kg, е проникнало в почвата на дълбочина 1 метър. То е покрито изцяло с черна матова кора...“ (Daubrée, 1874)

На територията на днешна България са паднали шест метеорита. От тях Бело-

градчишкият метеорит, най-често появяващ се в метеоритните каталози под името Virba, е най-добре изучен и документиран, вероятно поради това, че веднага е бил изнесен вън от страната и е попаднал в сигурни ръце. Неговите изследовате-

ли са Добре (Daubrée) и Менюе (Meunier), а техните публикации за метеорита са в *Comptes Rendus* – първата през 1874 г. и втората – през 1893 г. Отбелязване заслужава и описанието на метеорита от Флайт (Flight) през 1887 г., което в голяма степен се придържа към текста на Добре от 1874 г. Има известна несигурност в датироването на падането на метеорита – освен датата 20 май 1874 г. в по-късни източници се появяват и други дати, дори 2 юни 1883 г. при Менюе (1893). Описанието на Добре е най-близо до събитието, което може да означава, че посочената там дата е достоверната.

Кои са Добре и Мение

Габриел-Огюст Добре (1814 – 1892) е прочут за времето си минералог и геохимик, член на Академията на науките и професор по геология в Националния музей по естествена история в Париж. Оглавяването на Лабораторията по минералогия към Националния музей по естествена история дава възможност на Добре да проведе широки проучвания на огромен брой минерални образци, между които и метеорити. Това довежда до сериозно разширение на съществуващата вече метеоритна колекция. Може да се каже, че тази колекция в научния си вид е дело на Добре и годината на нейното раждане е 1861. Резултат от проучванията на Добре в геохимията на минералите и метеоритите са над 1400 публикации в изданията на Френската академия на науките.

Габриел-Огюст Добре

Научната дейност на Добре е намерила широко научно и обществено признание – той е кавалер на най-големите френски научни и граждански отличия. Затова една година преди смъртта си е имал основанието да каже: „Постигнах всичко, което

Професор д.х.н Борислав Тошев е преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, физикохимик. Има публикации в областта на термодинамиката на повърхностите и теорията на капиллярността, теорията и методологията на химическото образование, историята и философията на химията и университетската политика и управление.

Станислас Етиен Мение

мо поусках“. А прочутият френски химик Марселен Бертло (Marcellin Berthelot (1827 – 1907) е написал за Добре следното: „Добре израсна в богато семейство, имаше лесен живот и плодотворна и много успешна кариера“.

Метеоритът Virba в Будапеща

Станислас Етиен Мение (1843 – 1925) от 1864 г. до 1892 г. е помощник на Добре в Лабораторията по минералогия на Националния музей по естествена история в Париж. След кончината на Добре Мение получава званието професор и титуляр на Катедрата по геология. Геологията на метеоритите е неговата научна област. Смята се, че неговите приноси са превърнали експерименталната геология в обособена научна област. Мение също има богато научно творчество – над 600 публикации, между които 30 книги, и е възприеман от студентите като човек с живо въображение, проникателен, добронамерен и учтив. Той се пенсионира 75-годишен, но продължава научната си дейност до последните дни от живота си.

Къде се намира Белоградчишкият метеорит в наши дни?

Малко са българите, които са виждали образци от този метеорит. Между тях е първият български държавен геолог минералог проф. Георги Златарски (1854 – 1909). Той е видял голямо парче от метеорита във Виена, но поради високата му цена (4000 австрийски флорина) е отказал купуването му за Царския (тогава, 1896 г., „Княжески“) Природонаучен музей в София. Днес този образец се намира в Будапеща в Унгарския музей по естествена история.

В документацията на метеоритната колекция на Унгарския музей за естествена

Три къса от метеорита Virba (общо тегло 38 г) в Лондон (credit NHM-London)

история в Будапеща се намират следните сведения за метеорита от Белоградчик: „M.60.039; 3060 г.; 185 x 90 x 80 mm – хондрит: удължен с призматична форма, образецът е покрит с кора, единият ъгъл липсва“. Точно това е образецът, който някога е държал в ръцете си проф. Георги Златарски.

Отдавна се знае, че три малки къса от Белоградчишкия метеорит се палят в British Museum. Всъщност днес те са във фондоте на метеоритната колекция на Natural History Museum в Лондон. Образците не са в експозицията на музея за посетители, но ръководството на Отдела за метеорити бе любезно да ми изпрати тяхна фотография и със специалното разрешение на NHM – London тези уникални снимки за пръв път получават публичност в България.

Пагането на метеорит на повърхността на Земята е рядко и вълнуващо, обвито с мистика събитие. Изследванията върху метеоритите от различен тип дават ценна информация за строежа на небесните тела в Слънчевата система. Има ли метеоритни находки в музеите на България? Днес този въпрос няма категоричен отговор. Навярно могат да се намерят образци на метеорити в някои частни колекции. Във всеки случай темата за метеоритите не се радва на широка публичност в българското общество, а на фона на намаляващата природонаучна грамотност на населението и широкото разпространение на „результатите“ на псевдонауката, нейното обсъждане заслужава внимание и окуражаване. ■

Скелетът във Венецианския музей

Една от многото забележителности на Музея за естествена история във Венеция е безспорно дългият човешки скелет с високо вдигната глава и строг безжизнен поглед към посетителите. Според Алберто Тосо Феи (Alberto Toso Fei) неговата история е забележителна и легендата за него е следната:

Един от клисарите на катедралата „Сан Марко“ от средата на XIX в., който бил камбаните на легендарната църква, е бил със забележителен ръст за онова време – над 2 м височина. Един ден директорът на един научен институт във Венеция го срещнал и веднага решил, че скелетът на този човек би бил чудесен експонат за институтската анатомична колекция. Професорът предложил на клисаря да закупи още приживе неговия скелет за солидна сума. Естествено, клисарят бил много учуден, но след дълго размишление и колебания си казал: „Защо да не продам тези бедни старини. Аз съм вече стар, но и професорът е по-стар от мен. Той сигурно скоро ще умре, а аз може да по-

живея две-три години след него, когато и нашият договор ще бъде забравен“. Клисарят се съгласил и при получаването на парите професорът му разкрил: „След вашата смърт скелетът ви ще бъде поставен в голям стъклен шкаф с камбанка в ръка. Той ще бъде моят пазач на колекциите“.

След получаването на парите клисарят започнал редовно да посещава съседната пивница, тъй като бил и голям любител на вината. Но не след дълго, още преди да привърши получената сума, на масата в същата пивница той получил удар и бързо починал. Така професорът се сдобил със забележителния човешки скелет, препарирал го и го поставил в своя институтски кабинет с камбанката в ръка, така както обещал приживе на клисаря. След смъртта на професора скелетът е дарен на Венецианския музей за естествена история, където респектира и днес посетителите с високия си строен ръст и строг безжизнен поглед.

По „Misteri di Venezia“